

VILNIUS UNIVERSITY

Jolita Rimavičienė

**Construction of the Cultural Identity
in the Programmatic Texts of Lithuanian Periodical Press**

SUMMARY OF DOCTORAL DISSERTATION

Human Sciences, Communication and Information (06 H)

Vilnius, 2012

The thesis was written in 2007–2012 at Vilnius University

Academic Supervisor:

Prof. Dr. Žygintas Pečiulis (Vilnius University, Human Sciences, Communication and Information – 06 H)

The dissertation will be defended at the Communication and Information Sciences Academic Council at Vilnius University:

Chairperson:

Prof. Dr. Gintaras Aleknonis (Mykolas Romeris University, Human Sciences, Communication and Information – 06 H)

Members:

Prof. Dr. Zenona Atkočiūnienė (Vilnius University, Human Sciences, Communication and Information – 06 H)

Assoc. Prof. Dr. Andrius Vaišnys (Vilnius University, Human Sciences, Communication and Information – 06 H)

Assoc. Prof. Dr. Saulius Kaubrys (Vilnius University, Human Sciences, History – 05 H)

Dr. Vytautas Rubavičius (Cultural, Philosophical and Art Institute, Human Sciences, Philosophy – 01 H)

Opponents:

Prof. Dr. Gintautas Mažeikis (Vytautas Magnus University, Human Sciences, Philosophy – 01 H)

Prof. Dr. Arvydas Pacevičius (Vilnius University, Human Sciences, Communication and Information – 06 H)

The dissertation will be defended at the public meeting of the Council on Communications and Information on June, 29, 2012, at 3 p.m. Juozas Keliuotis lecture-hall at Journalism Institute, Faculty of Communications, Vilnius University.

Address: Maironio g. 7, LT-01124, Vilnius, Lietuva

The summary of dissertation was sent out on May , 2012.

The dissertation is available for public access at the Library of Vilnius University.

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Jolita Rimavičienė

**Kultūrinės tapatybės konstravimas
programiniuose lietuvių periodinės spaudos tekstuose**

Daktaro disertacijos santrauka

Humanitariniai mokslai, komunikacija ir informacija (06 H)

Vilnius, 2012

Disertacija rengta 2007–2012 metais Vilniaus universitete

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Žygintas Pečiulis (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, komunikacija ir informacija – 06 H)

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Komunikacijos ir informacijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

prof. dr. Gintaras Aleknonis (Mykolo Romerio universitetas, humanitariniai mokslai, komunikacija ir informacija – 06 H)

Nariai:

prof. dr. Zenona Atkočiūnienė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, komunikacija ir informacija – 06 H)

doc. dr. Andrius Vaišnys (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, komunikacija ir informacija – 06 H)

doc. dr. Saulius Kaubrys (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H)

dr. Vytautas Rubavičius (Kultūros, filosofijos ir meno institutas, humanitariniai mokslai, filosofija – 01 H)

Oponentai:

prof. dr. Gintautas Mažeikis (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija – 01 H)

prof. dr. Arvydas Pacevičius (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, komunikacija ir informacija – 06 H)

Disertacija bus ginama viešame Komunikacijos ir informacijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2012 m. birželio 29 d. 15 val. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto Juozo Keluio auditorijoje

Adresas: Maironio g. 7, LT-01124, Vilnius, Lietuva

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2012 m. gegužės mėn. d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje.

SUMMARY

The relevance of the research. The development of cultural identity in periodicals causes the psychological need of society's self-identification. In modern societies that are experiencing rapid social change, institutional dynamism, contradictory processes of globalisation and multiculturalism, the issue of individual or community-based cultural identity actualizes the questions of self-perception, self-identification. The subject of cultural identity and its aspects is sensitive, touching different types of identities, including identification with the concept of Homeland. Societies, which have survived cultural trauma and undergone colonial experience, perceived cultural identity as previously formulated phenomenon, as well as a condition that needs continuous efforts in the situations of external threat. In modern societies, where Western individualism emphasized the identity of I person, a space for new identities, norms, innovations of cooperation and purposefulness was created, in pursuance of defining society's idea. Such identification when cultural identity is understood as a process by which *we become what we are*, i.e. we are the result of our actions, anticipates the narrative when changing life is seen as recurring cycles, thresholds and turning points with inherent losses, opening up the possibility of consciousness and independence.

Questions of social reality and own life perception, identity and its continuity, trust in Others affect the outlook and self-identification of society members, therefore an important role falls on the press and intellectual elite – people who publicly analyse and create definitions of cultural identification. It is worth paying attention to the fact that materialism, rationalism and realistic approach to the processes happening in society, ignores the significance of emotional maturity and subjectivism. Ideas, interests, structures and systems are prioritised regardless the human factor: the behaviour, attitudes and motives that people cannot control rationally. It is thus relevant to examine primary schemes, the complex of speaking and thinking that have formed in individual and nation's childhood (at the beginning of national revival-liberation biography), considering security, trust and idealisations, raised by people (first patrons, authorities), fatally bonding the I identity with Others and their assessments. The risk of information distortion during the process of identification is real in hierarchical, paternalistic systems where the freedom of speech is under control: informational sources that are incompatible with

deep beliefs (the role of parents, authorities-intellectuals, the role of the press, nation and cultural identity) are being blocked. On the other hand, it is important to find out the impact of influential anti-capitalist doctrines, e.g. Marxism, on public rhetoric which formulated attitudes of infallibility, self-righteousness for their followers in implementing utopias of social equality and realistic attitude towards social reality.

The comparison of programmatic texts published by the intelligentsia at different time periods (during historical thresholds, cultural transformations) which developed cultural identity in periodical press, allows influencing the system (the press) aiming at self-awareness and changing the established rules. Critically breaking into the past (not only into the chronicle of past events) can enhance reflectivity, arouse unconscious fears and expectations of people, when in determining the space of “between” (cultural ambivalence, hybridisation), created by narrative, a potential for individual/public maturity, independence and growth can be increased.

The interdisciplinary nature of this work allows to complexly reveal the impact of psychosocial factors on the role of periodical press and to de-construct programmatic texts of the Lithuanian intelligentsia as narratives, displaying the subjective nature of previously constructed cultural identity formation.

The level of theme exploration. The role of the Lithuanian intelligentsia (such as Jonas Basanavičius, Vincas Kudirka) in the context of national revival movements was actualised and analysed in 1990, after the restoration of Lithuania’s statehood. Domas Kaunas spotlighted stereotypes of evaluation rooted in historiography of “aušrininkai”, traditional reckless idealisation of revival participants and internecine confrontation and competition between Lithuanians that took place during the time of “Aušra” publishing (Kaunas, 1996, “Knygotyra”, 1995). The definitions of Lithuanian cultural identity during the period of Soviet occupation (1940-1990) were explored in liberal periodical press, issued in emigration exile (“Metmenys”, 1959; “Akiračiai”, 1968), and were discussed in the anthology of Lithuanian cultural activists’ ideas (Prunskis, 1958; Trumpa, 2001). Historical and cultural transformations of Lithuanian national revival in the 19th century – the beginning of the 20th century, the organizers of reforms, ideological grouping and the concept of state were explored from the historical point of view (Vėbra, 1992; Aleksandravičius, Kulakauskas, 1996; Trumpa, 1989; Romeris, 2006). However,

as P. Subačius argues, there were no attempts to propose the analytical model, encompassing the displacement of all forms of national idea, consciousness and culture that led to the rise of modern Lithuania (Subačius, 1999). The field of Lithuanian identity fragments and the influence of current identity awareness on cultural and historical consciousness in philosophical and political aspects were analysed by philosophers, political scientists and publicists (Maceina, 1981; Misiūnas, Taagepera, 1992; Putinaitė, 20004; Kuzmickas, 2009; Lieven, 1993; Paulauskas, 2010). Tomas Balkelis (Balkelis, 2009) examined Lithuanian national movement as a modern, socially constructed phenomenon, the intelligentsia's mentality and Lithuanian identity, formation of which was influenced by nationalism of the 19th century.

Tomas Venclova, who explored the Lithuanian intelligentsia's cultural and spiritual heritage, as well as the resistance to totalitarianism, identified specific nature of Lithuanian survival and revival which contradicts to the insights of historians and probability laws (Venclova, 1991). According to Kavolis, who investigated the trajectories of Lithuanian consciousness, free intellectual process was suspended in occupied Lithuania (Kavolis, 2006). The goals of the intelligentsia, assimilating Western European culture of the 20th century and literary movements' legitimization, aiming to modernise society, were developed by J. Keliuotis ("Darbai ir dienos", 2000). The guarantees of Lithuanian culture as existential national state, the interwar politics and radical attitudes of the new (third) generation of intellectuals, declared in cultural periodicals, were approached in philosophical, historical and political terms (Mačiulis, 2005; Labanauskas, 2011; Jan-kauskas, 1994; Sverdiolas, 1990; Eretas, 1960; Skrupskelis, 2010).

Dealing with the relations between the press and state in the interwar period, A. Vaišnys has analysed the attitudes of politicians towards cultural literature politicisation (Vaišnys, 1998). The historical development drama of Lithuanian journalism and press is surveyed in the study of Baltic Association for Media Research (Hoyer, Lauk, Viha-lemm, 1993). The formation of specific journalism traditions in the Baltic States was influenced not only by political, social and economic factors, but also by existential problems of cultural survival. The history of Lithuanian intellectual thought and ideas, also the displacement of consciousness in periodicals, taking into account the issues of cultural identity – the social role of the press and intelligentsia - have not been thoroughly studied.

In theory, the phenomenon of mass media is associated with such cultural context, in which it has been developing. Denis McQuail argues that mass media can be experienced differently in societies with non-western mentality which are *less individualistic and secular but more communal, religious* (McQuail, 2011:11). Mass media explorers found that during the historical turning-points, the periodical press (magazines) has played an important social, cultural and political role in some societies (Downing, 2001; Huesca, 2007; Gumucio-Dragon, 2001). The conclusion is being drawn that in Western society, due to uncertain impact and dissemination of magazines, there is a lack of examinations of media nature. In accordance with Marxist point of view, the power of the press is ideological but there are distinctions in the conceptualisation of this ideology (Gurevitch, Bennet, Woollacott, 1988; Grossberg, Nelson, 1988; Simpson, 1993). Ethnocentrism that rules the concept of writing in such a world, where phoneticising written language must hide his own history, was discussed by Jacques Derrida (2006), following the Western tradition. Homi K. Bhabha analysed the figurativeness of language and introduced the concept of *cultural hybridity* (Bhabha, 1994:38).

Nationalism anomalies and transformations which are associated with the history of Marxism and Marxist movements were explored by Benedict Anderson (2006), Erich Hobsbawm (1992), Alon Confino (1997), Vincent Pecora (2001), Frantz Fanon (1959), Ernest Gellner (1983). Jose Ortega y Gasset (1998) dealt with the differences between simulating countries and states in terms of philosophical critical view. The relationship between modern institutions and human emancipation as liberation from dogmatic tradition and religion imperatives was studied by Anthony Giddens (2000). Philosophers and psychoanalysts (Arendt, 2005; Reich, 1962; Riemann, 2010; Steiner, 2009) examined, within historical aspect, the transformation of modern society into working society and human condition, taking into account fears and primary schemes. Gintautas Mažeikis claims that the development of Lithuanian national consciousness' trajectories is worth to investigate using a model of cultural polymorphism ("Darbai ir dienos", 2010). It can be affirmed that there is a lack of comprehensive studies that would analyse what causal relationships and human phenomena, relation between materialism and idealism affects vulnerability of cultural identity, constructed with the help of narrative, in society which had a dramatic historical experience. Summarizing works related to the examined theme, it can be noted that the role of the press and the social intelligentsia's role in a society

where national model and cultural identity has been formed by cultural and literary means in periodicals, reflectively, in terms of human behaviour, attracted too little attention.

The research topics. Historically, Lithuanian cultural and political revival is associated with the notion of the freedom of the press: the dissemination of free word in cultural periodicals, which arouses people's consciousness. It is understood as a tool of implementing ethnic identity, national pride and the idea of statehood. Thus the press can be considered as one of the most significant factors that were influencing the emergence of early modern state and modernity institutions.

The analysis of scientific literature, intended for conceptualising cultural identity in periodicals, revealed the lack of explorations of narrative ambivalence: how the Russian censorial policy, implemented in the 19th century Lithuania, which had to adapt the society to nation-colonizer's official national narrative and promoted values, awakened the national liberation movement that conceptualised national idea. In post-structuralist discourse, the disclosure of cultural differences creates a binary split, a duality (duplication): between past and present, tradition and modernity. The topics of duplication arises due to cultural identification and narrative textualisation and it shows up during the time of declaration, when at the moment of marking (by text) the present and the nation as a form of narrative, textual strategies, metaphors and figures of speech are repeated, translated and entrenched as social life representation. Thus different cultural symbolic systems (not only symbol or its social function) are inter-crossed, a space between poetical text and clear identity (I and Others) is created, establishing meanings during the process of speaking that lack transparency.

This work identifies the historical thresholds, related to *the start* of Lithuanian national revival (emancipation) movements' biography in the 19th century and *the end* of liberation from colonisation in the 20th century, as well as trajectories of national consciousness are drawn in various cultural forms. Lithuanian press and journalism traditions, due to fundamental historical transformations that have provided Lithuanian culture with a new direction, developed specifically at the end of the 18th century. Cultural identity has been formed in periodicals, looking for pure Lithuanian roots in the past and focusing on the folk - the strongest ethnicity treasurer – the history, traditions and cul-

ture. However, too little attention is paid to the analysis of cultural hybridisation (taking over the features of pedagogy, education system and culture from the country-colonizer), colonial discourse conspiracy and duality (duplication), which is created during text writing.

Nevertheless, basic attitude is determined not only by the 19th century nationalism, but also by the origin of national revival initiators – the Lithuanian intelligentsia, when narrative-makers formulate the question of self-identification: who are we? The intelligentsia of peasant ancestry, who had studied in Russian universities (Russia was developing the policy of empire suburbs education) and initiated social modernisation and revolutionary change of culture, were a kind of prophets of hybridised identity.

Lithuanian national press traditions have been affected by external and internal factors: resistance to denationalisation, the need of cultural identity formation and national state legitimization. In addition, the development of economically rational lifestyle faced a strong internal resistance in there, where challenges of psychological manner were found (Weber, 1997). Perception of yet formed cultural identity that is passed from generation to generation in writing poetic history of the diaspora in periodicals, and the definition of the Lithuanian intelligentsia's social role, influences and determines current Lithuanian culture and historical consciousness of the state.

Lithuanian national revival, cultural and intellectual movements emerged during the discourse of legitimization which includes significant social reality centres and strategies for their discussion, configuring social and symbolic structure. Programmatic texts/manifestos, created by the intelligentsia, in this dissertation are singled out by the following principle: leading articles that formulated cultural Lithuanian identity and the basis of periodical press traditions at the beginning of the 19th century national rebirth-liberation biography that justify cultural transformation of the 20th century, published in the first publications. Texts, in which stages of Lithuanian cultural identity and consciousness formation most expressively unfold, are also analysed. Investigating cultural press of only one historical stage without comparative perspective, it is difficult to distinguish the role of Lithuanian press and causal relations.

Lithuanian nation of the 19th century is characterized by specificity: it was rustic (agrarian) but not industrial and it had an experience of colonised nation. It may be argued that during the formation of the new nation, religious-ethnic consciousness became

the underlying. Conservatism refers to the past as a relevant and privileged dimension and rejects a chance of another possible approach that can help to reflectively reconsider your family's works of bygone. Leaving the deforming tendencies aside, Lithuanian traditions are still considered as a (self-)restoring tendency of immanent historical model which would be a part of Lithuanian cultural identity.

The research object: the content of programmatic texts/manifestos and the periodical cultural press, issued during historical thresholds and cultural transformations, the results of intellectual ideas and intelligentsia's self-expression, which formed the definitions of modern Lithuanian cultural identity and a displacement of consciousness.

The aim of the work: to analyse the displacement of cultural identity and the evolution of its aspects - the social role of the intelligentsia and the role of the press - in programmatic texts, published in periodicals during historical thresholds and cultural transformations.

The work objectives:

1. To analyse the ideological context of the dynamics of the intelligentsia's thought, who formed Lithuanian cultural identity, determining the formation tendencies of the periodical press and the nature of narrative writing.
2. To analyse the concepts of cultural identity aspects – the social role of intelligence and the role of the press - as variables, taking into account the context of psychosocial cultural identity formation in periodicals, the inherited conditions and human behaviour at the stage of institutional change.
3. To explore the displacement of cultural identity and consciousness, comparing the intelligentsia's narratives in periodicals and the concept of the role of the press, defined in them, at different points of time during the institutional stage.
4. To identify the topics of cultural identity creation by narrative in traditional and modern society.
5. To examine the biographical aspects of separate periodical cultural press authors (the intelligentsia) that help to understand the features of ideas' history development.

The statements of the defence:

1. The ideological, psychosocial context of the intelligentsia's consciousness formation and the social experience influenced the creation of cultural identity, forming the strategy of social/cultural reform which was consolidated in programmatic texts/manifestos during historical thresholds and cultural transformations.
2. The social role of the intelligentsia as reformers and policy makers is determined in cultural identity concepts.
3. The intelligentsia treats the role of the press, during historical thresholds and transformations, as reform propaganda, but little attention is paid to the creation of new identities, standards and the reflectional analysis of the press' role after the reform.

The research methods

The analysis and investigation of the intelligentsia's programmatic texts, the dynamics of thought and the displacement of cultural identity in periodicals, applied methods of literary analysis, synthesis, literature review, the qualitative analysis of textual content and observed the principle of social constructivism.

Assessing mass media as a phenomenon, the work follows socio-centric theory which treats the press as a reflection of political (and economic) forces and is closely related to the social theory. In addition, three alternative approaches to the tradition of analysis are distinguished: structural, behavioural (behaviouristic), associated with psychology, and cultural that formulates the questions of meanings and language in social contexts. The work also observes the theory of civilisation analysis which was developed by V. Kavolis in cultural sociology, involving two research directions: a) the comparative analysis of separate socio-cultural elements and inter-civilisation relationship; b) it is advocated that socio-cultural elements of lower degree and processes would be analysed in association with the processes of the largest scale. The work also observes the approach of multi-layered history, focusing on different symbolic constructions that appeared during various historical periods, existing at one time in a certain point and applying anti-evolutionary model of history.

This dissertation examines the periodical cultural press, it also provides the high-quality study of the cultural periodical press content, programmatic texts/manifestos (the

results of the intelligentsia's creative work and self-expression), uncritically admitting the assumption that social reality is being constantly created. The historical-analytical approach is applied which interrelates with the comparative one, pursuing for parallels and differences between the authors who developed their ideas in the cultural press within the same field of concern. The methodological framework, consisting of the cultural-psychological analysis of literature and primary sources, is accompanied by a critical reflection and inter-disciplinary (history, philosophy, psychology, sociology) format that enabled restoring controversial transformation of the periodical cultural press. Collective emotional interaction is examined following sociological point of view which allows to find out, how the social environment and its changes affect public and individual's personality and this influence is reflected in their self-expression.

While conducting the study, texts were read in a specific way of inversion (reversal, reverse order) that enabled distinguishing ideas which structure thinking and the positive image attainment in narrative construction, avoiding the negative. Specific rhetorical structures of texts were searched using the semantic scheme that was followed by V. Kavolis in his civilisation analysis of literary texts: modernisation – personality – (literary) work structure. According to V. Kavolis' civilisation organisational theory, this dissertation develops the concept of dynamics of multi-procedural civilisation according to which many processes take place at the same time. On purpose to reach the aims of this work and to implement its objectives, the systematic literature and source analysis was employed, comparison and interpretive method was used. The empirical situation analysis employs the qualitative study using interviews as sources.

The scientific novelty and theoretical significance of the work

The novelty of this work lies in the fact that this is the first time when the Lithuanian intelligentsia's programmatic texts/manifestos, which were used for creating cultural identity in the periodical press, are explored in such aspects and that it distinguishes the aspect of the role of the press, as a variable. Cultural documents are analysed identifying changes in individuals' consciousness and the displacement of the dynamics of thought in certain historical periods. The developed novelty of the subject is also determined by the fact that not only a number of identity concepts, created by various national revival leaders, scientists, philosophers and publicists at the beginning of the century, are

analysed in terms of human behaviour, but also the ideas of today's intelligentsia, intellectuals, their creations, perception of the press and the intelligentsia's social role in the periodical press are compared.

The new thing is also that this work examines a number of particular national revival-liberation periods or historical thresholds, cultural transformations that influenced public modernisation, as well as it compares the intelligentsia's programmatic texts/manifestos of various periods, issued in the cultural periodicals, as narratives, which formed Lithuanian cultural identity. In addition, according to the ideas of psychological theories, the psychosocial heritage of the previous regime and human behaviour during the institutional change is examined. Lithuanian intellectual personalities and authenticity of their ideas are attempted to be seen critically, as a specific displacement of Lithuanian ethnic identity, therefore, in author's understanding, it is difficult to avoid subjective evaluation. Also the new, critical interpretation and deconstruction of the intelligentsia's programmatic texts/manifestos, as the basis for ideological program and the expression of thought, are uncommon.

The practical significance of the work

The dissertation presents the analytical model, which is worth implementing in examining the features of transformations, processes of interaction and paradigms of consciousness, that are unfolded in Lithuanian cultural press. Thus, not only the beginning of national revival-liberation movements' biography in the 19th century and its end in the 20th century are explored, but also the interim heritage of the previous regime (e.g. the interwar). These are historical phenomena, community beliefs, written in the collective memory and expressing the essence of the group and relations with other groups. While exploring the nature of perceiving cultural identity aspect's role - the role of the press, the work compares three cultural forms with containing ideas of the intelligentsia or moral leaders. The achieved results allow formulating the recommendation to use this model of complex of speaking and thinking ways, structural change identification in other studies, examining the perception of the press role and cultural hybridity, the narrative ambivalence in survival culture society, which raises specific goals for social education. Treating results of human behaviour and institutions as distinct although related

factors, it may be explained how institutional change affects public, i.e. people, motivation and attitudes.

The structure and contents of the dissertation

This dissertation consists of four main chapters, conclusions, references and appendices.

The first chapter of the dissertation defines the concept of cultural identity, created by the narrative. The chapter begins with a description of the analytical model which is followed in researching features of cultural transformations and human behaviour relationship at the time of the institutional change. This chapter examines various approaches to the 19th century phenomenon of nationalism and unfolds the topics of cultural identity metamorphism of the nation created by the narrative.

In order to determine the ambivalence of narrative and cultural hybridity in consolidating the country-coloniser's official nationalism and autocracy through the 19th century censorship policy in post-colonial discourse, a comparative content analysis is conducted, exploring and comparing programmatic texts of “Aušra” (1883) and “Varpas” (1889) cultural publications.

The second chapter of the thesis examines how the Lithuanian intelligentsia of peasant ancestry, traditionally associated with the Russian pre-revolutionary intelligentsia whose mentality the Lithuanians had absorbed, perceived the definitions of intellectual elite's social role. The analysis of consciousness trajectories enables understanding how the Lithuanian intelligentsia's self-awareness changed from “Aušra” (1883) to “Naujoji Romuva” (1931), taking into account the fact that modern Lithuanian nation and its cultural history, due to official 19th century Russian nationalism policy, the collapse of CTN and colonisation, is distinguished from other nations by the history of its periodical press and journalism.

This chapter examines the manifesto/programmatic text of “Naujoji Romuva” which is important in discussing the factor of modernisation process – the progress that is achieved through the reform or revolution, and which influences the displacement of cultural identity.

The third chapter examines the ideological roots of *Naujaromuvii* declaration “Į organinės valstybės kūrybą” (1936) and the nature of developing individualisations, associated with the concept of freedom of individual and speech.

Causal relationships, that influenced the vulnerability of the interwar intelligentsia, and suggestion of totalitarian doctrines, which were spreading utopia of social justice in public, are explored. The end of the chapter draws a parallel between two points of time: the beginning of the 20th century national revival-liberation, developing the idea of evoking Lithuanian (interwar) identity in 1988, that was lost during the occupation, the declaration published in “Naujoji Romuva” in 1936 was treated by Sąjūdis intellectuals as an expression of national identity and an attempt to reform the order.

The fourth chapter examines the opposition of two Lithuanian cultural identifications: the one that was developed in the official Lithuanian cultural press of the 20th century – weekly newspaper “Literatūra ir menas” (1988) issued by Writers' Association of Republic of Lithuania of Soviet Union, magazine “Kultūros barai” (1988) – and the other that was formed in the alternative monthly newspaper of the youth “Sietynas” (1988). Programmatic text/manifesto “Politinė kultūra ir Lietuva” published in “Sietynas” is assessed as a narrative which expressed the need to establish the social movement (Sąjūdis) of the nation occupied by the Soviets and the requirement for new self-identification.

THE CONCLUSIONS AND RESEARCH FINDINGS

1. National culture is more than simply a set of activists or people's common knowledge and ideas, underlying in subjective attitudes or materialised social phenomenon. Community beliefs expressed through myths, traditions and narratives, and passed on from generation to generation as a complexes of a way of thinking and speaking, support the continuity of the group, the cultural identity and are related to the nation's self-awareness. In order people would realise their belonging to the community and would identify themselves with it, individuals must have and develop collective memories. They are expressed in narratives (programmatic texts) in periodicals, at the time of historical thresholds and cultural transformation they brings people together for the sake of common actions and become consciousness trajectories in societal development.

2. Cultural identity is not a continuous phenomenon created once and for all because it is a constantly changing social phenomenon, consisting of many forms of identity. Lithuanian cultural identity involves multicultural GDL, noble CTN images, the interwar and contemporary images of Lithuania and the collective memory - causing contradictions and public discussions due to primary schemes. The examination of cultural identity displacement through narratives or the intelligentsia's programmatic texts in periodicals, enables figuring out how the culture itself constructs narrative characters (creators, subjects), what assumptions of democracy are formed in the society and how the process of nation's recording by the narrative is related to textuality and meanings of the press. Civic society and collective identity can build up when collective consciousness is expressed in public. It is understood not as an item but as a place where people learn to discuss issues that are important to everyone and to tolerate different attitudes, respecting the diversity of the Others, ideas and proposals. It happens only when I (community), which has cultivated selfish interests and self-defence, determines possible external dangers, its internal vulnerability and begins to assess social phenomena as an interaction of causal relations but not a rational objectified thing.

3. During the formation of modern Lithuanian nation in the 19th century, the intelligentsia of peasant ancestry was socially constructed by the culture: their self-awareness was influenced by the heritage of the previous regime (CTN), censorship policy of the country-colonizer (Russia), paternalistic system and motivational attitudes. The Lithua-

nian intelligentsia of nationalistic and patriotic attitudes, developed the definitions of nation in periodicals, realising the aspect of cultural identity, e.g. the role of the press, as natural - a tool for leaders' ideas and political interests propaganda.

The narrative, which proclaims the nation's right to have their own sphere of influence, emancipating from strange, assimilating cultures of the Others, was assessed as a natural law. By it, the limits of identities were defined and established in general knowledge: identities of the Others contrasted to own I (community) exclusivity as strange or unreliable. Therefore, the concept of cultural identity and nation, developed by the intelligentsia, has a contradiction: the idea of the nation was formulated for those who write (speak) in ethnic Lithuanian language and it is opposed to the identities of the Others who also live in nation. Linguistic nationalism of the 19th century consolidated the totality, the folk of Lithuanian nation and created a collective individual, rejecting general knowledge that was achieved at the time of the previous regime. The Lithuanian intelligentsia, who were creating the definitions of cultural identity in periodicals, not only developed nation's mind/discourse, but also emancipated the folk. The causal identification of ethnocentrism, underlying in cultural identity recording in narrative and in the linear approach to the history, provided the reflexive analysis of the intelligentsia's (the subjects of narrative) social role. The Lithuanian intelligentsia of the 19th century, being (bilingual) Russian and Polish education pilgrims, sought for the national autonomy and freedom, fighting with Russification and Polonisation. Developing the idea of Lithuanians' education and socialisation, they integrated the pedagogy of the country-colonizer which is characterized by the features of its high culture, and solidified the conflict of the authority, i.e. the ideological competition with political leaders.

4. Treating cultural identity as a changing, socially constructed process, its aspects – the social role of the intelligentsia and the role of the press - should also be considered as variables appearing in the relationship of inter-development. Considering the evolution of social reality and the needs of modern society, a reflexive review of former partial identity may service the intellectuals' self-reflection and critical approach on the contents of monologic self-expression in periodicals. Recording cultural identity in narrative as a permanent, immanent identification with a concept of Homeland and independent state, and in the native law (in nation's concept, arch-script) of the 19th century, also in the 20th century interwar "Inteligentijos koncepcija" formulated fixed identification of the intelli-

gentsia's social role – the social messianism and radical public intellectuals - which may continue to deepen authority's conflict and to ignore the intellectual perception of the role that is inherent in Western way of thinking.

5. The aspect of cultural identity in programmatic texts - the role of the press - in state and society has been related to the freedom of the press and speech and is seen as possibility of freely issued and distributed periodicals. It has been perceived as a state's tool, leader's ideas and interests' propaganda, national agitation that unites community. In paternal system which supports the Father's right (authoritarianism), the freedom of speech is controlled, specifying what and how to speak, and social reality is interpreted defining reality by incomplete - authorities' propagated meanings of the press (ideological written language, a substitute). Identifying initial schemes, associated with the concept of the role of the press, and deconstruction of narrative, revealing how the 19th century Russian policy of censorship preserved Lithuanian community's traditionalism and uncritical approach to the ambivalence of written message, may help in solving the problem of public space support in the society that had a long colonial experience. In the nation, that had the experience of colonisation and monologic community, the role of the press should be understood as the interaction of causal relations that exist in society and should be reflexively reviewed, in support of different approaches of the Others, the public dialogue and criticism. Such perception of public space depends on how people distinguish the concepts of propaganda and the role of the press, and how they tolerate the diversity of the outlooks.

6. The results of the content analysis of the narratives that give sense to Lithuania cultural identity in national revival-liberation movements' biography (starting from the 19th century natural law in „Aušra“ till the form of identity at the time of the 20th century historical threshold), revealed the displacement of consciousness and the specifics of cultural identity, formed in periodicals. The development of the 19th century modern Lithuanian nation's narrative within the frames of colonisation, cultural identity was formed according to two logics of natural and cultural paths' selection: 1) fighting against colonisation and breaking the previous noble CTN national conception and tradition; 2) the ethnic language, customs and traditions, converting the language and culture of minority, which preserved ethnic language, customs and traditions into the basis of national identity, equating it to higher, civilisation culture. Identification of the nation

was created in struggle conditions: resisting to colonisation, fighting for survival and emancipating from bondage - setting enslavement inside the country. The objective was an imaginary equality - eliminating previous enslavers (nobility and county culture) and taking over their place.

7. The natural law of Lithuanianism in “Aušra” was developed by combining the picture of local, glorious past (GDL) and condition (survival) into the metaphor of Lithuanian distinctiveness - (personal) way of success - describing the social reality by images in periodicals. In the context of struggle, colonisation and breakdown of the previous regime, boundaries between I (the Lithuanians) identity and kinds of Others' (hostile, enslaving, strange) were drawn, forming specific attitude on individual's freedom and authenticity - relating I identity to history. The new identity form was created by socializing (learning and becoming the objects of nationalistic pedagogy) and imitating other successful models (of stronger neighbouring countries where the rights to knowledge, education and free speech is guaranteed, e.g. Russia).

The role of the press in “Aušra” was related to the nature of national agitation that is necessary for maturation of the nation, officially declaring tolerance to everyone's different understanding and defining the newspaper figuratively. When the press is associated with the concept of ideology, propaganda or the place for entire image creation, the evaluation (judging) conflict is faced. On the one hand, community's self-awareness may require that the political space would be controlled by players, experts (authorities), the ones who “know” people's needs. On the other hand, an uncritical, vulnerable to any other forcible doctrine or ideology, society may be formed which admits the Father's right-based permission to read narrative in one, acceptable manner.

8. It was established that programmatic text of “Varpas” had developed the change of Lithuanian cultural identity: pursuing for public liberalisation and calling the Lithuanians *to be together* in nation, the identity was understood as people's determination to work (to act) together for sake of the concept of Homeland. The new form of identity was developed after the emergence of need to belong to the proletariat (and its culture), to a larger and progressive international community of workers.

As it may be seen from the results of “Varpas” programmatic text analysis, the creation of Lithuanian cultural identity as completed is not a priority, thus it is assessed as a process. More important becomes the goal of freedom, independence and autonomy

which is realized by mobilising people into community, consolidating Lithuanian lands into uniform political block - the state, as the guarantee of Lithuanian security and survival. "Varpas" defined the freedom of speech and the newspaper as fundamental values of democracy, understanding the role of the press as shifting and as a public debate, supported by citizens - the Lithuanians, true lovers of homeland. The social reality in "Varpas" was interpreted by not poetising or trying to metaphor it, but by ideological point of view, therefore social, economic needs of people were equalised to political objectives, formulated by the intelligentsia (the narrative-makers) and the founders of public debate.

9. The maintenance of cultural identity, repeating the purity and monologue of Lithuanian nation as a Unity, was further developed during the interwar period, totalising the culture and strengthening the development of identity in concentric circle. That is - interpreting society's modernisation in two ways: 1) as traditions' nurturance, perceiving Lithuanian identity as Inwardly, 2) revising Western modernity (protecting from foreign cultural influences), but imitating it - trying to become like Western Europe. In the content of "New Romuva" programmatic text, the problem of identification and duplication was established which is built during the narrative writing, creating the identity in the sphere of ideal. When the cultural identity is created in periodicals, ignoring the social reality as unimportant or as transferred to the spiritual side, and expanding pure limits of Lithuanianism to the complete Lithuanianism, in this case the Self-identification does not need the relationships with the Others and the social reality is replaced by social imagination.

During the change, a new form of cultural identity was created, enhancing human's (security) dependence on the state and without examining volatile I (community) identity and the Others, boundaries of interacting identities, i.e. despite the inside of society. The results of the conducted research of cultural identity displacement show that the role of the press in "Naujoji Romuva" was defined only in 1936 and was perceived in two ways: as a dynamic variable and as a means of implementation of reform, state and culture goals. It should be noted that in developing modern Lithuanian culture in periodicals, the significance of public debates and the freedom of the press was further developed, and not humans' social needs but national and state solidarity was assessed as the most important interest. If primary schemes, the complexes of ways of speaking and thinking, which were developed in the interwar periodicals, are not reflexively revised,

then, without finding out the dominant unidirectional rhetoric, depersonalising attitude of I and It towards the dialogue participant, public dialogue will be perceived as one person's offer rather than civil liability for what is said or written.

10. During the 20th century social and cultural transformation, significant challenge was faced in creating new Lithuanian cultural identity and developing post-colonial discourse in formal and alternative cultural press. It was found that during the process of liberalisation from colonisation, identity limits were re-established: previous, distorted soviet Lithuanian identity (I, which inside becomes the hostile Other) was criticised but not fully de-constructed, and national identity, lost during colonisation, was (re)created. A new form of cultural identity was being doubly created in “Sietynas” programmatic text within the framework of colonisation: changing the approach to the country-colonizer and setting new limits in regard to it. Lithuanian national identity was realised as stable and unchanging, defined in the native law in “Aušra”, but in case of recreation, it was crossed with European tradition and Western individualism. This concept of cultural identity did not coincide with I identity that was reflexively examined in alternative cultural monthly newspaper “Sietynas” and was supposed to be changed.

“Sietynas” singled out the importance of the press as public forum establishment, developing civic society. An attempt to change the previous conception of the role of the press, the development of the new identity in periodicals would reflexively review the colonisation heritage: traditionalism, authoritarian mind, self-censorship and perception of the press as means of interests' propaganda. Going down the way of self-analysis, self-criticism in periodicals, boundaries of egoistic identity may be expanded, including the Others into the concept of I (nation) and overcoming the fear - the antagonism towards others inside yourself - to win the confidence in the case of survival.

11. An accomplished analysis of separate aspects of biography of the cultural identity narrative creators from the personalistic approach revealed the features of the history of ideas development and showed how the intelligentsia, intellectual leaders shape the forms of public thinking. From psychological point of view, through the biographies of individual personalities, ideological leaders, childhood and maturation experience and the relationships with primary patrons - parents - a way of life, dictated by the features of economic system and the factors, forming individual character, may be found out. After identifying mental changes, it was determined that in the character of ideo-

logical leaders, society groups, to which their ideas are addressed, and traits of social character highlight better. In addition, leader's childhood, parenting, maturation and personal crises can reveal the circumstances that form paternalistic systems and authoritarian character traits, common to the human group, due to a similar social status. Examining "Aušra" narrative and comparing it to its creator's personal experience in childhood, it was found that, under the Father's right and authority, a metaphor of modern Lithuanian nation road to success was established. If personalities, who are trying to dialectically solve the social situation by the way of revolution, are characterised by the traits of crisis personality, they may have a dual approach to the freedom of individual liberty, obedience and authority. Therefore, a tendency how social reality could have been changed by social fantasy during the narrative writing, allows formulating the problem of authors, public intellectuals' self-reflection, conscious emancipation from restrictive and closed formulas of behaviour.

12. According to the analytical model applied in the work, revealing the features of transformations and the aspects of cultural identity – the intelligentsia's social role and the role of the press - treating them as the variables that do not have the advanced, the given meaning, Lithuanian cultural identity is understood as a process. Comparing programmatic texts that have various definitions of identity formulated, this model allows analysing narratives which form a coherent biography of national revival-liberation movements. It enables understanding what and how in the process of identification provided cultural identity with one or another meaning, and what regulations constitute various, historically unique connections.

Naming the primary schemes can help in determining situations that used to evoke stress earlier and to reveal the vulnerability of cultural identity. It is necessary not for the development of the chronicle of past events but because after completing reflexive introspection, we would get free from the past and would mark the ongoing growth. Understanding how the choices of the intelligentsia were affected by behavioural models and cogitation schemes that come from childhood, reveals the impact of internal factors on cultural identity and how the images of personal I and Others identities are being created. This question would be impossible to answer exploring narratives in periodicals of only one particular period or analysing self-expression of only one narrative creator or treating cultural identity as a constant phenomenon established for once and for all.

13. As the results of programmatic texts' content and narrative subjects' ideas show, the structures (e.g. pedagogy system of the country-coloniser) in the initial stage of narrative creation construct characters (intellectuals), change their behaviour and affect their qualities. Understanding this interaction may enhance the ability to look at yourself critically, from the side and to encourage reflexive self-observation in periodicals. Revising the schemes of social reality perception and interpretation, formerly created by ideological leaders, we would allow ourselves to escape from the past and well-established routine. This model has the added value in terms of media research. It enables reflexively analyse the role of the press as a variable, to review the primary schemes of reality construction in the press and to find out the assumptions of democracy in collective knowledge without treating cultural contexts as given.

14. In the cultural transformation, changes in social, economic, political system affect social structure but that does not mean that a radical institutional change that has created special human motivating provisions, will develop an entirely new mentality. That is why the primary conditions are important, which appeared to be the start of cultural identity transformation. Equally important is the nature of the political class.

Lithuanian cultural identity of the end of the 19th century was constructed by the intelligentsia, whose self-consciousness constituted of peasants' (who became townspeople later) self-awareness and who perceived public modernisation as a revolutionary breakthrough that is carried out by means of the press. The freedom of the press is assessed as the realisation of political freedom, by ingraining idealistic principles of brotherhood, equality and justice. Fight for freedom was considered as the elimination of former governmental forms and violence, ignoring the duality of historical processes and human nature. Participation of the first Lithuanian intelligentsia (who were granted the right of education by the country-coloniser educational system and the results of Russian high culture) in political activities support the hypothesis raised in the work that social origin of public modernisers and reformers influenced the cultural hybridisation and the concept of the press as the propaganda of leader ideas. This affected the duality of the narrative, defining cultural identity, and the specificity of public reforms that are not tied to a particular political, economic program. The intelligentsia, who had taken over the functions of political class, treated the press as an instrument affecting the pace of reform, giving too little attention to the analysis of historical lesson and new forms crea-

tion. Idealistic definitions of freedom, formulated in paternalistic system, authoritarian character and colonisation experience may influence the understanding that regulations or sturdy norms, but not public debate, create and maintain the life of community.

SANTRAUKA

Darbo aktualumas. Kultūrinės tapatybės kūrimas periodikoje grindžia psichologinį visuomenės saviidentifikacijos poreikį. Moderniose visuomenėse, patiriančiose greitą socialinę kaitą, institucijų dinamizmą, prieštarigus globalizacijos ir multikultūralizmo procesus, individualios ar bendruomeninės kultūrinės tapatybės tema aktualizuoja egzistencinius savęs suvokimo, savęs identifikavimo klausimus. Kultūrinės tapatybės ir jos aspektų tema yra jautri, paliečianti įvairias identitetų rūšis, tarp jų – identifikavimąsi su Tėvynės idėja. Visuomenėse, patyrusiose kultūrinę traumą ir turėjusiose kolonijinę patirtį, kultūrinė tapatybė buvo suprantama kaip anksčiau suformuotas fenomenas, tačiau nuolatinių pastangų reikalaujanti išlikimo sąlyga, esant išorinės grėsmės aplinkybėms. Moderniose visuomenėse, kuriose Vakarų individualizmas akcentavo asmens Aš tapatumą, sukurama erdvė naujiems identitetams, normoms, bendradarbiavimo ir turiningumo inovacijoms, siekiant apibrėžti visuomenės idėją. Toks tapatumas, kai kultūrinė tapatybė suprantama kaip procesas, kurio metu *tampame tuo, kas esame*, t.y. savo veikimo rezultatu, numato naratyvą, kai į besikeičiantį gyvenimą žiūrima kaip į pasikartojančius ciklus, slenksčius ir lūžius, kuriuose esama praradimų, atveriančių galimybę sąmonėjimui ir savarankiškumui.

Socialinės tikrovės ir savo gyvenimo supratimo, tapatybės ir jos tęstinumo, pasitikėjimo Kitais klausimai daro įtaką visuomenės narių pasaulėvokai ir saviidentifikacijai, todėl svarbų vaidmenį atlieka spauda ir intelektualinis elitas – veikėjai, viešojoje erdvėje nagrinėjantys ir kuriantys kultūrinės tapatybės apibrėžtis. Verta atkreipti dėmesį į tai, kad materializmas, racionalizmas ir realistinis požiūris į visuomenėje vykstančius procesus ignoruoja emocinės brandos ir subjektyvizmo svarbą. Prioretizuojamos idėjos, interesai, struktūros ir sistemos, neatsižvelgiant į žmogiškąjį veiksnį: elgseną, nuostatas ir motyvus, kurių žmonės racionaliai kontroliuoti negali. Todėl aktualu nagrinėti pradines schemas, kalbos ir mąstymo būdų kompleksą, kuris susiformavo individų ir tautos vaikystėje (tautos atgimimo – išsivadavimo biografijos pradžioje), atsižvelgiant į veikėjų (pirmųjų globėjų, autoritetų) išugdytą saugumą, pasitikėjimą ir idealizacijas, lemtingai susiejančias Aš tapatybę su Kitais ir jų vertinimais. Informacijos iškraipymo grėsmė identifikacijos procese yra reali hierarchizuotose, paternalistinėse sistemose, kuriose žodžio laisvė kontroliuojama: informacijos šaltiniai, nesuderinami su giluminiais įsitikinimais (tėvų,

autoritetų-intelektualų vaidmuo, spaudos vaidmuo, tauta, kultūrinė tapatybė) yra blokuojami. Kita vertus, svarbu išsiaiškinti įtakingų antikapitalistinių doktrinų, pvz., marksizmo, įtaką viešojoje retorikoje, jų sekėjams suformavusią neklystamumo, įsitikinimo savo teisumu nuostatas įgyvendinant socialinės lygybės utopijas ir realistinį požiūrį į socialinę realybę.

Įvairiuose laiko taškuose (istorinių slenksčių, kultūrinių transformacijų metu) inteligentų paskelbtų programinių tekstų, kuriais buvo kuriama kultūrinė tapatybė periodinėje spaudoje, gretinimas leidžia paveikti sistemą (spaudą), siekiant savimonės ir keičiant nusistovėjusias taisykles. Kitiškai įsibraunant į praeitį (ne tik į praėjusių įvykių kroniką) gali būti stiprinamas refleksyvumas, iškeliamos neįsisąmonintos žmonių baimės ir lūkesčiai, kai nustatant naratyvu sukurtos esaties „tarp“ (kultūros dvilypumo, hibridizacijos) erdvę gali būti stiprinamas potencialas individų/visuomenės brandai, savarankiškumui ir augimui.

Tarpdisciplininis šio darbo pobūdis leidžia kompleksiškai išskleisti psichosocialinių veiksnių įtaką periodinės spaudos vaidmeniui ir dekonstruoti lietuvių inteligentų programinius tekstus kaip naratyvus, parodant subjektyvistinę anksčiau sukonstruotos kultūrinės tapatybės formavimo prigimtį.

Temos iširtumas. Lietuvių inteligentų (pavyzdžiui, Jono Basanavičiaus, Vinco Kudirkos) vaidmuo tautinio atgimimo sąjūdžių kontekste aktualizuotas ir nagrinėtas 1990 m., atkūrus Lietuvos valstybingumą. Domas Kaunas atkreipė dėmesį į aušrininkų istoriografijoje įsišaknijusius vertinimų stereotipus, tradicija tapusio atgimimo dalyvių beatodairišką idealizavimą ir „Aušros“ leidybos metu vykusią lietuvių tarpusavio konfrontaciją ir konkurenciją (Kaunas, 1996; „Knygotyra“, 1995). Lietuvių kultūrinės tapatybės apibrėžtys sovietinės okupacijos laikotarpiu (1940–1990) buvo analizuotos išeivijoje leistoje liberalioje periodinėje spaudoje („Metmenys“, 1959; „Akiračiai“, 1968), aptartos lietuvių kultūros veikėjų minties antologijoje (Prunskis, 1958; Trumpa, 2001). Lietuvių tautinio atgimimo istorinės, kultūrinės transformacijos XIX–XX a. pradžioje, reformų organizatoriai, idėjinis susigrupavimas ir valstybės samprata tyrinėta istoriniu požiūriu (Vėbra, 1992; Aleksandravičius, Kulakauskas, 1996; Trumpa, 1989; Romeris, 2006). Tačiau, kaip teigia P. Subačius, nebūta pastangų siūlyti analitinį modelį, aprėpiantį visų moderniosios Lietuvos kilimą lėmusių tautinės idėjos, sąmoningumo ir kultūros formų

slinktį (Subačius, 1999). Lietuvių tapatybės fragmentų lauką ir esamos tapatybės savivokos daromą įtaką kultūros ir istorinei valstybės savimonei filosofiniu, politologiniu aspektais yra tyrinėję filosofai, politologai, publicistai (Maceina, 1981; Misiūnas, Taagepera, 1992; Putinaitė, 20004; Kuzmickas, 2009; Lieven, 1993; Paulauskas, 2010). Lietuvių tautinį judėjimą kaip modernų, socialiai konstruojamą reiškinį, inteligentijos mentalitetą ir lietuvių tapatybę, kurios formavimuisi darė įtaką XIX a. nacionalizmas, nagrinėjo Tomas Balkelis (Balkelis, 2009).

Tomas Venclova, analizavęs lietuvių inteligentijos kultūrinį ir dvasinį paveldą bei pasipriešinimą totalitarizmui, išskyrė specifinį lietuvių išlikimo ir atgimimo pobūdį, prieštaraujantį istorikų įžvalgoms ir tikimybės dėsniams (Venclova, 1991). Lietuvių sąmoningumo trajektorijas tyręs V. Kavolis traktavo, kad laisvas intelektualinis procesas okupuotoje Lietuvoje buvo sustabdytas (Kavolis, 2006). Inteligentų tikslus, įsisavinant XX a. Vakarų Europos kultūrą ir literatūrinių sąjūdžių įsiteisinimą, siekiant modernizuoti visuomenę, plėtojo Juozas Keliuotis („Darbai ir dienos“, 2000). Lietuviškos kultūros, kaip egzistencinės tautinės valstybės garantijos, politika tarpukariu ir kultūrinėje periodikoje skelbtos radiklios naujos (trečiosios) intelektualų kartos nuostatos nagrinėtos filosofiniu, istoriniu ir politologiniu požiūriu (Mačiulis, 2005; Labanauskas, 2011; Jankauskas, 1994; Sverdiolas, 1990; Eretas, 1960; Skrupskelis, 2010).

Nagrinėdamas spaudos ir valstybės santykius tarpukariu, A. Vaišnys analizavo politikų nuostatas politizuoti kultūrinę spaudą (Vaišnys, 1998). Lietuvos žurnalistikos ir spaudos istorinės raidos dramatismas apžvelgiamas Baltijos spaudos tyrimų asociacijos studijoje (Hoyer, Lauk, Vihalemm, 1993). Specifinių žurnalistikos tradicijų formavimuisi Baltijos valstybėse įtakos turėjo ne tik politiniai, socialiniai, ekonominiai veiksniai, bet ir egzistencinės kultūrinio išlikimo problemos. Lietuvių intelektualinės minties, idėjų istorija ir sąmoningumo slinktis periodikoje, atsižvelgiant į kultūrinės tapatybės aspektus – spaudos ir socialinį inteligentų vaidmenį, – išsamiau nebuvo tyrinėta.

Teorijoje masinės komunikacijos fenomenas siejamas su tuo kultūriniu kontekstu, kuriame formavosi. Denis McQuail tvirtina, kad masinė komunikacija gali būti kitaip suvokiama nevakarietiško mentaliteto visuomenėse, *kurios mažiau individualistinės ir sekuliarios, o daugiau bendruomeninės, religinės* (McQuail, 2011:11). Masinės komunikacijos tyrėjai nustatė, kad istorinių lūžių metu kai kuriose visuomenėse periodiniai leidiniai (žurnalai) vaidino svarbų socialinį, kultūrinį ar politinį vaidmenį (Downing,

2001; Huesca, 2007; Gumucio-Dragon, 2001). Formuluoama išvada, kad Vakarų visuomenėje dėl žurnalų neapibrėžtos įtakos ir sklaidos trūksta komunikacijos pobūdžio tyrimų. Marksistiniu požiūriu, spaudos galia yra ideologinė, tačiau esama distinkcijos pačios ideologijos konceptualizavime (Gurevitch, Bennet, Woollacott, 1988; Grossberg, Nelson, 1988; Simpson, 1993). Etnocentrizmą, kaip valdantį rašto sampratą tokiaame pasaulyje, kuriame rašto fonetizavimas rasdamasis privalo slėpti savo paties istoriją, vadovaudamasis Vakarų tradicija, aptarė Jacques Derrida (2006). Homi K. Bhabha nagrinėjo kalbos metaforiškumą ir įvedė *kultūrų hibridiškumo* (Bhabha, 1994:38) sampratą.

Nacionalizmo anomalijas ir transformacijas, siejamas su marksizmo ir marksistinių judėjimų istorija, tyrė Benedict Anderson (2006), Erich Hobsbawm (1992), Alon Confino (1997), Vincent Pecora (2001), Frantz Fanon (1959), Ernest Gellner (1983). Imituojančių šalių ir valstybių skirtumų problematiką filosofiniu kritiniu požiūriu nagrinėjo Jose Ortega y Gasset (1998). Sąsajas tarp modernių institucijų ir žmogaus emancipacijos, kaip išsilaisvinimo iš dogmatinių tradicijos ir religijos imperatyvų, problemą tyrė Anthony Giddens (2000). Modernios visuomenės transformaciją į dirbančią visuomenę ir žmogaus būklę, atsižvelgiant į baimes ir pradines schemas, istorinės analizės aspektu analizavo filosofai ir psichoanalitikai (Arendt, 2005; Reich, 1962; Riemann, 2010; Steiner, 2009). Gintautas Mažeikis teigia, kad Lietuvos tautinio sąmoningumo trajektorijų raidą verta tirti, taikant kultūrinio polimorfizmo modelį („Darbai ir dienos“, 2010). Galima teigti, kad trūksta tyrimų, išsamiau nagrinėjančių, kokie priežastiniai ryšiai ir žmogiškieji fenomenai, materializmo ir idealizmo santykis daro įtaką kultūrinės tapatybės, konstruojamos naratyvu, pažeidžiamumui visuomenėje, turėjusioje dramatišką istorinę patirtį. Apibendrinant su nagrinėjama tema susijusius darbus, pastebėtina, kad spaudos ir socialinis inteligentų vaidmuo visuomenėje, kurioje tautos modelis ir kultūrinė tapatybė buvo formuojami kultūrinėmis ir literatūrinėmis priemonėmis periodikoje, refleksyviai žmogiškosios elgsenos požiūriu analizuotas labai nedaug.

Darbo problematika. Istoriskai kultūrinis ir politinis lietuvių atgimimas siejamas su spaudos laisvės samprata: laisvo žodžio, žadinančio žmonių sąmoningumą, sklaida kultūrinėje periodikoje. Ji suprantama kaip tautinio identiteto, nacionalinės savigarbos ir valstybingumo idėjos įgyvendinimo priemonė. Todėl spauda gali būti traktuojama kaip

vienas svarbiausių veiksnių, dariusių įtaką ankstyvos modernios valstybės ir modernybės institucijų susikūrimui.

Analizuojant mokslinę literatūrą, skirtą kultūrinės tapatybės periodikoje konceptualizavimui, pastebimas naratyvo dvilypumo tyrimų trūkumas: kaip XIX a. Lietuvoje įgyvendinta Rusijos cenzūrinė politika, turėjusi pritaikyti visuomenę prie tautos kolonizatorės oficialaus nacionalizmo naratyvo ir propaguojamų vertybių, pažadino tautinio išsivadavimo judėjimą, konceptualizavusį tautinę idėją. Poststruktūralistiniame diskurse kultūrinių skirtumų paskelbimas sukuria binarinį skilimą, dvilypumą (dubliavimą): tarp praeities ir dabarties, tradicijos ir modernybės. Dubliavimo problematika kyla dėl kultūrinės identifikacijos bei naratyvo tekstualizavimo, ir ji išryškėja paskelbimo metu, kada ženklinant (tekstu) dabartį ir tautą kuriant kaip naratyvo formą, tekstinės strategijos, metaforos ir kalbos figūros pakartojamos, išverčiamos ir įtvirtinamos kaip socialinio gyvenimo reprezentacija. Tokiu būdu sukryžminamos įvairių kultūrų simbolinės sistemos (ne tik simbolis ar jo socialinė funkcija), sukuriami erdvė tarp poetinio teksto ir aiškaus identiteto (Aš ir Kiti) tekstualumo, kalbos proceso metu sukuriant reikšmes, kurioms trūksta skaidrumo.

Šiame darbe išskiriami istoriniai slenksčiai, siejami su lietuvių tautinių atgimimo (emancipacijos) judėjimų biografijos *pradžia* XIX a. ir išsivadavimo iš kolonizavimo *pabaiga* XX a., taip pat brėžiamos tautinio sąmoningumo trajektorijos skirtinguose kultūros pavidaluose. Lietuvių spaudos ir žurnalistikos tradicijos dėl esminių istorinių transformacijų, suteikusių Lietuvos kultūrai naują kryptį, XVIII a. pabaigoje plėtojosi specifiškai. Kultūrinė tapatybė formuota periodikoje, ieškant grynos lietuviybės šaknų praeityje ir telkiantis į liaudies – stipriausios etniškumo saugotojos – istoriją, tradicijas ir kultūrą. Tačiau per mažai dėmesio skiriama kultūros hibridizacijos (perimant šalies kolonizatorės nacionalistinės pedagogikos, švietimo sistemos, kultūros bruožus), kolonijinio diskurso konspiracijos ir dvilypumo (dubliavimo), kuris sukuriamas teksto rašymo metu, analizei.

Vis dėlto, pamatinė nuostata yra nulemta ne tik XIX a. nacionalizmo, bet tautinio atgimimo iniciatorių – lietuvių inteligentų – kilmės, naratyvo kūrėjams formuluojant savidentifikacijos klausimą: kas esame? Iš valstietijos kilę inteligentai, studijavę Rusijos universitetuose (Rusija plėtojo imperijos pakraščių švietimo politiką), inicijavę visuomenės modernizaciją ir revoliucinį kultūros pokytį, buvo savotiški hibridinės tapatybės skleidėjai.

Lietuvos nacionalinės spaudos tradicijos buvo veikiamos išorinių ir vidinių aplinkybių: pasipriešinimo nutautinimui, kultūrinės tapatybės formavimo ir nacionalinės valstybės įteisavimo poreikio. Be to, kur buvo psichologinio pobūdžio kliūčių, ten ekonomiškai racionalaus gyvenimo būdo raida susidūrė su stipriu vidiniu pasipriešinimu (Weber, 1997). Iš kartos į kartą perduodamas jau suformuotos kultūrinės tapatybės suvokimas, periodikoje rašant diasporos poetinę istoriją, ir lietuvių inteligentų socialinio vaidmens apibrėžtis veikia ir lemia esamą Lietuvos kultūros, istorinę valstybės savimonę.

Lietuvių tautinio atgimimo, kultūriniai ir intelektualiniai sąjūdžiai susiformavo per įsiteisinimo diskursą, kuris apima reikšmingus socialinės tikrovės centrus ir kalbėjimo apie juos strategijas, formuojančias visuomenės socialinę struktūrą ir simbolinę sanklodą. Darbe nagrinėjami inteligentų sukurti programiniai tekstai/manifestai išskirti šiuo principu: XIX a. tautinio atgimimo-išsivadavimo biografijos pradžioje kultūrinę lietuvių tapatybę ir periodinės spaudos tradicijų pagrindą formavę, XX a. kultūrinės transformacijos grindžiantys pirmuosiuose leidinių numeriuose publikuoti vedamieji. Analizuojami tekstai, kuriuose ryškiausiai išskleidžiamos lietuvių kultūrinės tapatybės ir sąmoningumo formavimosi pakopos. Tiriant tik vieno kurio istorinio etapo kultūrinę spaudą be lyginamosios perspektyvos, sudėtinga išskirti lietuvių spaudos vaidmens pobūdį ir priežastinius ryšius.

Lietuvių tauta XIX a. pasižymėjo specifiškumu: buvo valstietiška (agrarinė), o ne pramoninė industrinė ir turėjo kolonizuotos tautos patirtį. Galima teigti, kad formuojantis naujųjų laikų tautai, prioritetine tapo religinė-tautinė sąmonė. Konservatizmas laiko praeitį svarbia ir privilegijuota dimensija ir atmeta galimybę, kad įmanomas kitoks požiūris, kuriuo galima refleksyviai peržiūrėti savo giminės senovės veikalus. Nenagrinėjant deformuojančių tendencijų, vis svarstoma lietuviškos tradicijos, kaip nekintamo istorinio modelio, kuris būtų lietuvių kultūrinės tapatybės dalis, at(si)kūrimo tendencija.

Darbo objektas: istorinių slenksčių ir kultūrinių transformacijų metu paskelbtų programinių tekstų/manifestų ir periodinės kultūrinės spaudos turinys, modernios Lietuvos kultūrinės tapatybės apibrėžtis formavę intelektualinės idėjos, inteligentų saviraiškos rezultatai ir sąmoningumo slinktis.

Darbo tikslas: išanalizuoti kultūrinės tapatybės slinktį ir jos aspektų – inteligentų socialinio vaidmens, spaudos vaidmens – raidą periodikoje paskelbtuose programiniuose tekstuose istorinių slenksčių ir kultūrinių transformacijų metu.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti inteligentų, formavusių lietuvių kultūrinę tapatybę programiniais teksta, minties dinamikos idėjinį kontekstą, nustatant periodinės spaudos formavimosi tendencijas ir naratyvo rašymo pobūdį.
2. Išnagrinėti kultūrinės tapatybės aspektų – inteligentų socialinio vaidmens ir spaudos vaidmens – sampratą kaip kintamuosius, atsižvelgiant į psichosocialinę kultūrinės tapatybės formavimo periodikoje kontekstą, paveldėtąsias sąlygas ir žmonių elgseną institucinės kaitos metu.
3. Išanalizuoti kultūrinės tapatybės ir sąmoningumo slinktį, gretinant periodikoje inteligentų kurtus naratyvus ir juose apibrėžtą spaudos vaidmens sampratą įvairiuose laiko taškuose institucinės kaitos metu.
4. Nustatyti kultūrinės tapatybės kūrimo naratyvu problematiką tradicinėje ir modernioje visuomenėje.
5. Personalistiniu požiūriu išnagrinėti atskirų periodinės kultūrinės spaudos autorių (inteligentų) biografijos aspektus, padedančius suprasti idėjų istorijos raidos bruožus.

Ginami teiginiai:

1. Inteligentų sąmoningumo formavimosi idėjinis, psichosocialinis kontekstas ir socialinė patirtis darė įtaką kuriant kultūrinę tapatybę, formuojant visuomeninės/kultūrinės reformos strategiją, kuri buvo įtvirtinama programiniuose tekstuose/manifestuose istorinių slenksčių ir kultūrinių transformacijų metu.
2. Kultūrinės tapatybės konceptuose apibrėžtas inteligentų, kaip reformatorių ir politikos formuotojų, socialinis vaidmuo.
3. Inteligentai istorinių slenksčių ir transformacijų metu spaudos vaidmenį traktuoja kaip reformos propagandą, tačiau nepakankamai dėmesio skiria naujų

identitetų, normų kūrimui ir refleksyviai spaudos vaidmens analizei po reformos įgyvendinimo.

Tyrimo metodai

Analizuojant ir tiriant inteligentų programinius tekstus, minties dinamiką ir kultūrinės tapatybės slinktį periodikoje, naudoti literatūros analizės, sintezės, literatūros apžvalgos, kokybinės tekstinio turinio analizės metodai ir laikomasi socialinio konstruktyvizmo principo.

Masių komunikaciją vertinant kaip fenomeną, darbe vadovaujamasi sociocentrine teorija, kuri spaudą traktuoja kaip politinių (ir ekonominių) jėgų refleksiją ir glaudžiai siejasi su socialine teorija. Be to, skiriami trys alternatyvūs analizės tradicijos požiūriai: struktūrinis, elgesio (bihevioristinis), susijęs su psichologija, ir kultūrinis, kuris formuluoja reikšmių ir kalbos socialiniuose kontekstuose klausimus. Taip pat darbe vadovaujamasi kultūrinėje sociologijoje plėtota V. Kavolio civilizacijų analizės teorija, kurią sudaro dvi tyrimų kryptys: a) lyginamoji atskirų sociokultūrinių elementų ir tarpcivilizacinių santykių analizė; b) pasisakoma už tai, kad mažesnio laipsnio sociokultūriniai elementai ir procesai būtų analizuojami, siejant juos su didžiausio masto procesais. Darbe laikomasi istorijos daugiasluoksniškumo požiūrio, dėmesį kreipiant į įvairiais istoriniais laikotarpiais atsiradusias simbolines konstrukcijas, vienu metu egzistuojančias tam tikrame laiko taške ir taikant antievoliucinį istorijos modelį.

Šiame darbe nagrinėjama periodinė kultūrinė spauda, kokybiškai analizuojamas periodinės kultūrinės spaudos turinys, istorinių slenksčių ir kultūrinių transformacijų metu paskelbti programiniai tekstai/manifestai (inteligentų kūrybos ir saviraiškos rezultatai), nekritiškai priimant prielaidą, kad socialinė realybė yra nuolat kuriama. Taikomas istorinis-analitinis metodas, kuris siejamas su lyginamuoju, ieškant paralelių ir skirtumų tarp tame pačiame probleminiame lauke savo idėjas kultūrinėje spaudoje plėtojusių autorių. Darbo metodologinį pagrindą sudaro kritinės refleksijos lydimas kultūrinė-psichologinė literatūros ir pirminių šaltinių analizė bei tarpdisciplininis (istorijos, filosofijos, psichologijos, sociologijos) pobūdis, leidęs atkurti prieštarinę periodinės kultūrinės spaudos transformaciją. Kolektyvinis emocinės sąveikos mechanizmas tiriamas, vado-

vaujantis sociologiniu požiūriu, kuris leidžia išsiaiškinti, kaip socialinė aplinka ir jos kaita lemia visuomenės ir atskirų individų asmenybę, o ši įtaka atsispindi jų saviraiškoje.

Tiriant tekstai skaityti tam tikru, inversijos (apgretimo, atvirkštinės tvarkos) būdu, leidusiu išskirti mąstymą struktūruojančias idėjas ir naratyvo kūrimo metu pozityvinio vaizdo gavimą, aplenkiant negatyvinį. Tekstuose specifinių retorinių struktūrų ieškoma, taikant semantinę schemą, kuria vadovavosi civilizacijų analizėje literatūros tekstus nagrinėjęs V. Kavolis: modernizacija-asmenybė-(literatūros) kūrinio struktūra. Vadovaujantis V. Kavolio civilizacijos organizacijos teorija, darbe plėtojama daugiaprocesės civilizacijos dinamikos samprata, pagal kurią vienu metu vyksta daug procesų. Siekiant darbo tikslo ir įgyvendinant jo uždavinius, naudojami sisteminė literatūros ir šaltinių analizė, lyginimo ir interpretacinis metodas. Atliekant empirinę situacijos analizę taikomas kokybinis tyrimas, interviu naudojant kaip šaltinius.

Darbo mokslinis naujumas ir teorinis reikšmingumas

Šio darbo naujumą sudaro tai, kad pirmą kartą tokiais aspektais nagrinėjami lietuvių inteligentų programiniai tekstai/manifestai, kuriais buvo kurta kultūrinė tapatybė periodinėje spaudoje, ir išskiriamas spaudos vaidmens, kaip kintamojo, aspektas. Kultūriniai dokumentai analizuojami nustatant asmenybių sąmoningumo pokyčius ir minties dinamikos slinkti tam tikrais istoriniais laikotarpiais. Plėtojamos temos naujumą lemia ir tai, kad žmonių elgsenos požiūriu analizuojamas ne vieno kurio tautinio atgimimo lyderio, mokslininko, filosofo ar publicisto amžiaus pradžioje kurtas tapatybės konceptas, tačiau gretinamos ir šiandien gyvenančių inteligentų, intelektualų idėjos, jų kūrybos rezultatai, spaudos ir inteligentų socialinio vaidmens suvokimas periodinėje spaudoje.

Nauja yra tai, kad darbe tiriamas ne vienas konkretus tautinio atgimimo-išsivadavimo laikotarpis ar istorinis slenkstis, kultūrinė transformacija, dariusi įtaką visuomenės modernizacijai, bet gretinami kultūrinėje periodikoje įvairiais laikotarpiais inteligentų kurti programiniai tekstai/manifestai kaip naratyvai, formavę lietuvių kultūrinę tapatybę. Be to, vadovaujantis psichologijos teorijų idėjomis, nagrinėjamas psichosocialinis ankstesniojo režimo paveldas ir žmonių elgsena esant institucinei kaitai. Į Lietuvos intelektualines asmenybes ir jų idėjų autentiškumą bandoma žvelgti kritiškai, kaip į specifinę lietuvių tautinės savimonės slinkti, todėl, autorės supratimu, sudėtinga išvengti subjektyvaus vertinimo. Taip pat nėra įprastas naujas, kritinis inteligentų kurtų programinių tekstų/ma-

nifestų, kaip ideologinės programos pagrindo ir mąstymo raiškų, interpretavimas ir dekonstravimas.

Darbo praktinė reikšmė

Darbe pateikiamas analitinis modelis, kurį verta taikyti tiriant transformacijų bruožus, sąveikos procesus ir sąmoningumo paradigmas, išskleidžiamas lietuvių kultūrinėje spaudoje. Tokiu būdu nagrinėjama ne tik tautinių atgimimo-išsivadavimo judėjimų biografijos pradžia XIX a. ir pabaiga XX a., bet tarpinis, ankstesniojo režimo (pvz., tarpukario) paveldas. Tai istoriniai reiškiniai, bendruomenės įsitikinimai, įrašyti į kolektyvinę atmintį ir išreiškiantys grupės esmę bei santykius su kitomis grupėmis. Aiškinantis kultūrinės tapatybės aspekto – spaudos vaidmens – suvokimo pobūdį, darbe gretinamos trys kultūros formos ir jose plėtotos inteligentų, moralinių lyderių idėjos. Gauti rezultatai leidžia formuluoti rekomendaciją šį kalbos ir mąstymo būdų kompleksą, struktūrinės permainos identifikavimo modelį panaudoti kituose tyrimuose, nagrinėjant spaudos vaidmens suvokimą ir kultūrų hibridiškumą, naratyvo dvilypumą išlikimo kultūros visuomenėje, keliančioje specifinius socialinio mokymosi tikslus. Žmonių elgsenos rezultatus ir institucijas traktuojant kaip skirtingus, nors ir susijusius veiksnius, galima paaiškinti, koku būdu institucinė kaita veikia visuomenės, t.y. žmonių, motyvaciją ir nuostatas.

Disertacijos struktūra ir turinio pristatymas

Disertaciją sudaro įvadas, keturi pagrindiniai skyriai, išvados, literatūros sąrašas ir priedai.

Pirmajame disertacijos skyriuje apibrėžiama naratyvu kuriamos kultūrinės tapatybės samprata. Skyriaus pradžioje aprašomas analitinis modelis, kuriuo vadovaujamasi darbe tiriant kultūrinių transformacijų bruožus ir žmonių elgsenos santykį institucinės kaitos metu. Skyriuje analizuojami įvairūs požiūriai į XIX a. nacionalizmo reiškinį ir išskleidžiama tautos, kuriamos naratyvu, kultūrinės tapatybės metaforizavimo problematika. Aptariama transformacija, svarbi XIX a. tautų, kaip įsivaizduojamų bendruomenių, gimimui, kuri vadinama spaudos kapitalizmu, sukėlusiu revoliucinį veiksmą siekiančiose laisvai komunikuoti visuomenėse.

Siekiant nustatyti naratyvo dvilypumą ir kultūrų hibridiškumą, įtvirtinant šalies kolonizatorės oficialųjį nacionalizmą ir vienvaldystę per XIX a. cenzūros politiką postkolonijiniame diskurse, atliekama lyginamoji turinio analizė, nagrinėjant ir gretinant kultūros leidinių „Aušra“ (1883 m.) ir „Varpas“ (1889 m.) programinius tekstus.

Antrajame disertacijos skyriuje analizuojama, kaip iš valstietijos kilę lietuvių inteligentai, tradiciškai susiję su Rusijos ikirevoliucine inteligentija ir perėmę jos mentalitetą, suvokė intelektualinio elito socialinio vaidmens apibrėžtis. Sąmoningumo trajektorijų nagrinėjimas leidžia suprasti, kaip kito lietuvių inteligentų savimonė nuo „Aušros“ (1883 m.) iki „Naujosios Romuvos“ (1931 m.), atsižvelgiant į tai, kad modernios lietuvių tautos ir jos kultūros istorija dėl XIX a. Rusijos oficialios nacionalizmo politikos, ATR griūties ir kolonizavimo pasižymi išsiskiriančia iš kitų tautų periodinės spaudos, žurnalistikos istorija.

Šiame skyriuje nagrinėjamas „Naujosios Romuvos“ manifestas/programinis tekstas, svarbus aptariant modernizacijos proceso veiksnį – progresą, kuris pasiekiamas revoliucijos ar reformos keliu ir daro įtaką kultūrinės tapatybės slinkčiai. Apžvelgiamas žurnale skelbto kultūros modernizavimo ir dinamizavimo idėjinis kontekstas, sudaręs prielaidas naujos generacijos intelektualų saviraiškos veiksmui – deklaracijos „Į organinės valstybės kūrybą“ 1936 m. paskelbimui „Naujojoje Romuvoje“.

Trečiajame disertacijos skyriuje nagrinėjamos idėjinės *Naujaromuvių* deklaracijos šaknys ir besivystančios individualizacijos, susijusios su asmens ir žodžio laisvės samprata, pobūdį. Aptariamas prieštaravimas, glūdintis deklaracijos autoriams pasisakant prieš liberalizmą, neigiantį individo nepriklausomybę, ir tuo pat metu keliant personalizmo klausimą, aktualizuojantį asmens laisvę modernioje visuomenėje.

Nagrinėjami priežastiniai ryšiai, kurie darė įtaką tarpukario intelektualų pažeidžiamumui ir totalitarinių doktrinų, viešojoje erdvėje skleidusių socialinio teisingumo utopiją, įtaigai. Skyriaus pabaigoje gretinami du laiko taškai: XX a. tautinio atgimimo-išsivadavimo pradžioje, 1988 m. plėtojant prarastos okupacijos metu lietuvių (tarpukario) tapatybės (at)kūrimo idėją, 1936 m. „Naujojoje Romuvoje“ paskelbta deklaracija Sąjūdžio inteligentų buvo vertinama kaip tautinės savimonės išraiška ir pastanga reformuoti santvarką.

Ketvirtajame disertacijos skyriuje nagrinėjama dviejų lietuvių kultūrinių identifikacijų priešprieša: vienos, plėtotos XX a. lietuvių oficialiojoje kultūrinėje spaudoje –

LTSR Rašytojų sąjungos savaitraštyje „Literatūra ir menas“ (1988 m.), žurnale „Kultūros barai“ (1988 m.) – ir kitos, formuotos alternatyviame jaunųjų kultūros mėnraštyje „Sietynas“ (1988 m.). Analizuojamas „Sietyne“ paskelbtas programinis tekstas/manifestas „Politinė kultūra ir Lietuva“, vertinamas kaip naratyvas, kuriuo buvo išreikštas sovietų okupuotos tautos visuomeninio judėjimo (Sąjūdžio) steigties ir naujo savęs identifikavimo poreikis.

IŠVADOS IR TYRIMO REZULTATAI

1. Tautos kultūra yra daugiau, negu veikėjų ar žmonių subjektyviose nuostatose esanti bendro žinojimo ir idėjų visuma ar materializuotas socialinis reiškiny. Bendruomenės įsitikinimai, išreikšti mitais, tradicijomis bei naratyvais ir perduodami iš kartos į kartą kaip mąstymo ir kalbos būdo kompleksai, palaiko grupės tęstinumą, kultūrinę tapatybę ir yra susiję su tautos savivoka. Tam, kad žmonės suvoktų savo priklausomybę bendruomenei ir tapatintųsi su ja, individams būtina turėti ir plėtoti kolektyvinius prisiminimus. Jie, išreikšti naratyvais (programiniais teksta) periodikoje, istorinių slenksčių ir kultūrinių transformacijų metu sutelkia žmones bendriems veiksams, o visuomenės raidoje tampa sąmoningumo trajektorijomis.

2. Kultūrinė tapatybė nėra vientisas, visiems laikams sukurtas fenomenas, nes yra nuolat kintantis socialinis reiškiny, susidedantis iš daugelio tapatumo formų. Lietuvių kultūrinę tapatybę sudaro multikultūriniai LDK, bajoriški ATR įvaizdžiai, tarpukario ir dabarties Lietuvos vaizdiniai bei kolektyvinė atmintis – dėl pradinių schemų sukeliantys prieštaravimus ir diskusijas visuomenėje. Kultūrinės tapatybės slinkties nagrinėjimas per naratyvus, arba inteligentų kurtus programinius tekstus periodikoje, leidžia išsiaiškinti, kaip pati kultūra konstruoja naratyvo herojus (kūrėjus, subjektus), kokios demokratijos prielaidos yra susiformavusios visuomenėje ir kaip tautos užrašymo naratyvu procesas yra susijęs su tekstualumu, spaudos reikšmėmis. Pilietinė bendruomenė ir kolektyvinis identitetas gali kurtis tada, kada kolektyvinė savimonė yra išreiškiama viešojoje erdvėje. Ji suprantama ne kaip duotybė, o kaip vieta, kurioje mokomasi viešai diskutuoti visiems svarbiais klausimais ir toleruoti skirtingus požiūrius, jaučiant pagarbą Kitų skirtingumui, idėjoms ir pasiūlymams. Tai gali vykti tada, kai egoistinius interesus ir savisaugą plėtojęs Aš (bendruomenė) nustato galimas išorines grėsmes, savo pažeidžiamumą viduje ir socialinius reiškinius pradeda vertinti kaip priežastinių ryšių sąveiką, bet ne racionaliai sudaiktintą dalyką.

3. Formuojantis moderniai lietuvių tautai XIX a., iš valstietijos kilusius inteligentus socialiai konstravo kultūra: jų savimonei darė įtaką kultūrinis ankstesniojo režimo (ATR) paveldas, šalies kolonizatorės (Rusijos) cenzūros politika, paternalistinė sistema ir žmonių motyvacinės nuostatos. Nacionalistinių ir patriotinių nuostatų lietuvių inteli-gentija kūrė tautos apibrėžtis periodikoje, kultūrinės tapatybės aspektą, pvz., spaudos

vaidmenį, suprasdami kaip savaime suprantamą – lyderių idėjų ir politinių interesų propagandos priemonę.

Naratyvas, kuriuo užrašyta tautos teisė turėti savo įtakos sferą, emancipuojantis iš svetimų, asimiliuojančių Kitų kultūrų, vertintas kaip prigimtinis įstatymas. Juo bendrajame žinojime buvo apibrėžtos ir nustatytos identitetų ribos: savo Aš (bendruomenės) išskirtinumui priešpriešinti Kitų identitetai kaip svetimi arba nepatikimi. Todėl inteligentų kurtos kultūrinės tapatybės ir tautos koncepte esama prieštaravimo: tautos idėja formuluota tiems, kas rašo (kalba) etnine lietuvių kalba, ir ji priešpriešinama Kitų identitetams, kurie taip pat gyvena tautoje. XIX a. lingvistinis nacionalizmas įtvirtino lietuvių tautos totalumą, liaudiškumą ir sukūrė kolektyvinį individą, atmesdamas ankstesniojo režimo metu įgytą bendrąjį žinojimą. Lietuvių inteligentai, kūrę kultūrinės tapatybės apibrėžtis periodikoje, ne tik sukūrė tautos protą/diskursą ir emancipavo liaudį. Etnocentrizmo, glūdinčio kultūrinės tapatybės užrašyme naratyvu, ir linijinio požiūrio į istoriją priežastingumo nustatymas leido refleksyviai analizuoti inteligentų (naratyvo subjektų) socialinį vaidmenį. XIX a. lietuvių inteligentai, būdami (dvikalbiais) Rusijos ir Lenkijos mokslo piligrimais, siekė savo tautos autonomijos ir laisvės, kovodami su rusifikacija bei lenkinimu. Plėtodami lietuvių švietimo ir socializacijos idėją, jie integravo šalies kolonizatorės pedagogiką, pasižyminčią jos aukštosios kultūros bruožais, ir įtvirtino autoriteto konfliktą, t.y. idėjinę konkurenciją su politiniais lyderiais.

4. Kultūrinę tapatybę traktuojant kaip kintantį, socialiai konstruojamą procesą, jos aspektai – inteligentų socialinis vaidmuo ir spaudos vaidmuo – taip pat turėtų būti vertinami kaip kintamieji, esantys tarpusavio kūrimo santykiuose. Atsižvelgiant į socialinės realybės kitimą ir modernios visuomenės poreikius, refleksyvus ankstesniojo vaidmeninio identiteto peržiūrėjimas gali padėti intelektualų savirefleksijai ir kritiškam požiūriui į monologinės saviraiškos periodikoje turinį. Naratyvu rašant kultūrinę tapatybę kaip nekintamą, pastovią identifikaciją su Tėvynės idėja ir nepriklausoma valstybe, ir XIX a. prigimtiniame įstatyme (tautos koncepte, archiraštyje), ir XX a. tarpukario „Inteligentijos koncepcijoje“ suformuluota nekintama inteligentų socialinio vaidmens – socialinio mesianizmo, radikalių viešųjų intelektualų – identifikacija gali toliau gilinti autoriteto konfliktą ar ignoruoti Vakarų mąstysenai būdingą intelektualų vaidmens suvokimą.

5. Programiniuose tekstuose kultūrinės tapatybės aspektas – spaudos vaidmuo – valstybėje ir visuomenėje sietas su spaudos, žodžio laisvės samprata, laisvai leidžiamos ir platinamos lietuvių periodikos galimybe. Jis suprastas kaip lyderių idėjų ir interesų propagandos, bendruomenę vienijančios tautinės agitacijos arba valstybės įrankis. Paternalistinėje sistemoje, kurioje palaikoma Tėvo teisė (autoritetizmas), žodžio laisvė yra kontroliuojama, nurodant, ką ir kaip kalbėti, o socialinė realybė interpretuojama, apibūdinant tikrovę nepilnomis – autoritetų skleidžiamomis spaudos (ideologizuotos rašto kalbos, pakaitalo) reikšmėmis. Pradinių schemų, susijusių su spaudos vaidmens samprata nustatymas ir naratyvo dekonstravimas, išskleidžiant, kaip XIX a. Rusijos cenzūros politika konservavo lietuvių visuomenės tradicionalizmą ir nekritišką požiūrį į raštu skleidžiamo pranešimo dvilypumą, gali padėti spręsti viešosios erdvės palaikymo problemą visuomenėje, turėjusioje ilgalaikę kolonijinę patirtį. Kolonizavimo ir monologinės bendruomenės patirtį turėjusioje tautoje spaudos vaidmuo turėtų būti suprantamas kaip priežastinių ryšių, egzistuojančių visuomenėje, sąveika ir refleksyviai peržiūrimas, palaikant skirtingus Kitų požiūrius, visuomenės dialogą ir jos kritiškumą. Šis viešosios erdvės palaikymo supratimas priklauso nuo to, kaip žmonės skiria propagandos ir spaudos vaidmens sampratas ir toleruoja pasaulėžiūrų įvairovę.

6. Atlikto lietuvių kultūrinę tapatybę įprasminančių naratyvų tautinių atgimimo-išsivadavimo judėjimų biografijoje (nuo XIX a. lietuviybės prigimtinio įstatymo „Aušroje“ iki naujos identiteto formos XX a. istorinio slenksčio metu) turinio analizės rezultatai atskleidė sąmoningumo slinktį ir kultūrinės tapatybės, formuotos periodikoje, specifiką. Kuriant XIX a. modernios lietuvių tautos naratyvą kolonizavimo rėmuose, kultūrinė tapatybė formuota, vadovaujantis dviem logikomis natūralios ir kultūrinės atrankos keliu: 1) kovojant su kolonizavimu ir ardant ankstesnę ATR bajoriškąją tautos sampratą bei tradiciją; 2) etninę kalbą, papročius ir tradicijas išsaugojusios mažumos kalbą, kultūrą verčiant tautiškumo pamatu ir tapatinant ją su aukštąja, civilizacine kultūra. Tautos identifikacija kurta kovos sąlygomis: priešinant kolonizavimui, kovojant už išlikimą ir emancipuojantis iš baudžiavos – pavergimą nustatant krašto viduje. Siekta įsivaizduojamos lygybės – pašalinus ankstesnius pavergėjus (bajoriją ir dvaro kultūrą) ir užėmus jų vietą.

7. Prigimtinis lietuviybės įstatymas „Aušroje“ kurtas jungiant vietos, šlovingos praeities (LDK) ir būklės (išlikimo) vaizdinį į lietuvių išskirtinumo – (asmeninio) *sėkmės* kelio – metaforą, socialinę realybę periodikoje aprašant vaizdiniais. Kovos ir kolonizavimo, ankstesnės tvarkos irimo kontekste brėžtos ribos tarp Aš (lietuvių) identiteto ir Kitų (priešiškų, pavergiančių, svetimų) identitetų rūšių, formuojant specifinį požiūrį į individo laisvę ir autentiškumą – individo Aš tapatumą siejant su istorija. Nauja identiteto forma kurta socializuojantis (mokantis ir tampant nacionalistinės pedagogikos objektais), ir mėgdžiojant kitus sėkmingus modelius (stipresnių valstybių-kaimynių, kuriose garantuojamos teisės į mokslą, švietimą ir laisvą žodį, pvz., Rusijos).

„Aušroje“ spaudos vaidmuo sietas su tautinės agitacijos, būtinos brandinant tautą, pobūdžiu, oficialiai deklaruojant toleranciją *kiekvieno kitoniškam supratimui* ir laikraštį apibrėžiant metaforiškai. Kai spauda siejama su ideologijos, propagandos sąvoka ar totalaus įvaizdžio kūrimo vieta, susiduriama su vertinimo (teisimo) konfliktu. Viena vertus, bendruomenės savimonė gali reikalauti, kad politinę erdvę kontroliuotų veikėjai, ekspertai (autoritetai), geriau „žinantys“ žmonių poreikius. Kita vertus, gali būti formuojama nekritiška, bet kokiai kitai įtaigiai doktrinai ar ideologijai pažeidžiama visuomenė, kuri pripažįsta Tėvo teisę grįstą leidimą naratyvą skaityti vienu, leistinu būdu.

8. Nustatyta, kad „Varpo“ programiniame tekste plėtotas lietuvių kultūrinės tapatybės pokytis: siekiant visuomenės liberalizavimo ir kviečiant lietuvius *būti kartu* tautoje, identitetas suprastas kaip žmonių apsisprendimas kartu dirbti (veikti) dėl Tėvynės idėjos. Nauja tapatybės forma kurta, atsiradus priklausymo proletariatui (ir jo kultūrai), didesnei ir progresyviai tarptautinei darbininkų bendruomenei, poreikiui.

Kaip matyti iš „Varpo“ programinio teksto tyrimo rezultatų, lietuvių kultūrinės tapatybės, kaip užbaigtos, sukūrimas nėra prioritetinis, todėl vertinamas kaip procesas. Svarbesniu tampa laisvės ir savarankiškumo, autonomiškumo tikslas, kuris realizuojamas, telkiant žmones į bendruomenę, *vienijant lietuvių žemes į vienalytį* politinį bloką – valstybę, kaip lietuvių saugumo ir išlikimo garantiją. „Varpe“ žodžio laisvė ir laikraštis apibrėžti kaip pamatinės demokratijos vertybės, spaudos vaidmenį suprantant kaip kintamąjį ir piliečių – lietuvių, tikrų tėvynės mylėtojų – palaikomą viešąją diskusiją. „Varpe“ socialinė realybė buvo interpretuojama ne ją poetizuojant ar metaforizuojant, bet ideologiniu požiūriu, todėl socialiniai, ekonominiai žmonių

poreikiai tapatinti su politiniais tikslais, kuriuos formuluoja inteligentai (naratyvo kūrėjai) ir viešosios diskusijos steigėjai.

9. Kultūrinės tapatybės palaikymas, pakartojant prigimtiniame įstatyme aprašytą lietuvių tautos, kaip Vienio, grynumą ir monologiškumą, buvo toliau plėtojamas tarpukariu, totalizuojant kultūrą ir įtvirtinant identiteto raidą koncentrinio ratu. Tai yra, visuomenės modernizaciją interpretuojant dvejopai: 1) kaip tradicijos saugojimą, lietuvių identitetą suprantant kaip esantį Savyje; 2) revizuojant Vakarų modernybę (saugantis svetimų kultūrų įtakos), tačiau ją mėgdžiojant – bandant tapti *kaip* Vakarų Europa. „Naujosios Romuvos“ programinio teksto turinyje nustatyta identifikavimo ir dubliavimo problema, kuri sukurama naratyvo rašymo metu, kultūrinę tapatybę kuriant idealo sferoje. Kai kultūrinė tapatybė kuriama periodikoje, ignoruojant socialinę tikrovę kaip nesvarbią arba perkeliama į dvasinę sritį ir grynosios lietuviybės ribas joje praplečiant iki pilnutinės lietuviybės, tokiu atveju Savęs identifikavimui nėra būtinas santykis su Kitais, o socialinė tikrovė perkeičiama socialine fantazija.

Vykstant pokyčiui, nauja kultūrinės tapatybės forma kurta, įtvirtinant žmogaus (saugumo) priklausomybę nuo valstybės ir netiriant besikeičiančio Aš (bendruomenės) identiteto ir Kitų, sąveikaujančių identitetų ribų, t.y. nežiūrint per visuomenės vidų. Atlikto kultūrinės tapatybės slinkties tyrimo rezultatai rodo, kad „Naujojoje Romuvoje“ spaudos vaidmuo buvo apibrėžtas tik 1936 m. ir suprastas dvejopai: kaip dinamiškas kintamasis ir kaip valstybės, kultūros tikslų ir reformų įgyvendinimo priemonė. Būtina pabrėžti, kad kuriant modernią lietuvių kultūrinę tapatybę periodikoje, toliau „Naujojoje Romuvoje“ plėtota viešosios diskusijos ir spaudos laisvės svarba, o svarbiausiu interesu vertinti ne žmonių socialiniai poreikiai ar viešasis dialogas, bet tautos ir valstybės vienybė. Jeigu refleksyviai neperžiūrimi tarpukario periodikoje plėtoti kalbos ir mąstymo būdų kompleksai, pradinės schemos, tai neišsiaiškinus dominavusios vienakryptės retorikos, nuasmeninančios dialogo dalyvį nuostatos Aš ir Tai, viešasis dialogas bus suprantamas daugiau kaip vieno asmens pasiūlymas, o ne pilietinė atsakomybė už tai, kas pasakyta ar parašyta.

10. Vykstant XX a. visuomeninei ir kultūrinei transformacijai, susidurta su reikšmingu išbandymu, kuriant naują lietuvių kultūrinę tapatybę ir plėtojant postkolonijinį diskursą oficialioje ir alternatyvioje kultūrinėje spaudoje. Nustatyta, kad laisvinantis iš

kolonizavimo, buvo iš naujo nustatomos identiteto ribos: kritikuota, bet iki galo nede-konstruota ankstesnė, deformuota sovietinė lietuvių tapatybė (Aš, kuris viduje tampa priešišku Kitu), ir (at)kurta prarastoji kolonizavimo metu tautinė tapatybė. „Sietyno“ programiniame tekste nauja kultūrinės tapatybės forma kurta kolonizavimo rėmuose dve-jopai: keičiant požiūrį į šalį kolonizatorę Rusiją ir nustatant naujas ribas jos atžvilgiu. Lietuvių tautinė tapatybė suprata kaip pastovi ir nekintama, apibrėžta prigimtiniame įstatyme „Aušroje“, tačiau esant (at)kūrimo situacijai, kryžminama su Europos tradicija ir Vakarų individualizmu. Ši kultūrinės tapatybės samprata nesutapo su alternatyviame kultūros mėnraštyje „Sietynas“ refleksyviai tiriama Aš tapatybe, kurią norėta keisti.

„Sietyne“ išskirta spaudos, kaip viešojo forumo steigties, kuriant pilietinę visuomenę, svarba. Bandymas keisti ankstyvesnę spaudos vaidmens sampratą reiškė, kad kuriant naują tapatybę periodikoje, refleksyviai peržiūrimas kolonizavimo paveldas: tradicionalizmas, autoritarinis protas, savicenzūra ir spaudos, kaip interesų propagandos priemonės, suvokimas. Einant savianalizės, savikritikos keliu, periodikoje gali būti praplečiamos egoistinio identiteto ribos, įtraukiant į Aš (tautos) sąvoką Kitus ir nugalint baimę – priešišumą kitiems savyje – laimėti pasitikėjimą *išlikimo* byloje.

11. Personalistiniu požiūriu atlikta atskirų kultūrinės tapatybės naratyvo kūrėjų biografijos aspektų analizė atskleidė idėjų istorijos raidos bruožus ir parodė, kaip inteli-gentai, intelektualiniai lyderiai formuoja visuomenės mąstymo formas. Psichologiniu po-žiūriu, per atskirų asmenybių, idėjinių lyderių biografijas, vaikystės ir brendimo patirtį ir ryšius su pirmaisiais globėjais – tėvais – galima išsiaiškinti gyvenimo būdą, nulemtą ekonominės sistemos ypatumų ir veiksniais, formuojančius individo charakterį. Identifikavus psichinius pokyčius, nustatyta, kad idėjinių lyderių charakteryje geriau išryškėja tos visuomenės grupės, kuriai adresuojamos jų idėjos, socialinio charakterio bruožai. Be to, iš lyderio vaikystės, auklėjimo, brendimo ir asmeninių krizių galima išsiaiškinti, kokios aplinkybės formuoja paternalistinės sistemos ir autoritarinio charak-terio bruožus, bendrus žmonių grupei dėl panašios socialinės padėties. Tiriant „Aušros“ naratyvą ir gretinant su jos kūrėjo asmenine patirtimi vaikystėje, nustatyta, kad vadovau-jantis Tėvo teise ir autoritetu, buvo sukurta modernios lietuvių tautos sėkmės kelio me-tafora. Jeigu asmenybės, siekiančios dialektiškai išspręsti socialinę situaciją revoliucijos būdu, pasižymi krizės asmenybės bruožais, tai jos gali turėti dvilypį požiūrį į individo

laisvę, paklusnumą ir valdžią. Todėl tendencija, kaip rašant naratyvą socialinė tikrovė galėjo būti pakeista socialine fantazija, leidžia formuluoti autorių, viešųjų intelektualų savirefleksijos, sąmoningos emancipacijos iš varžančių, uždarų elgesio formulių, problemą.

12. Pagal darbe taikytą analitinį modelį, atskleidžiantį transformacijų bruožus, ir kultūrinės tapatybės aspektus – socialinį inteligentų vaidmenį ir spaudos vaidmenį – traktuojant kaip kintamuosius, kurie neturi išankstinės, duotosios prasmės, lietuvių kultūrinė tapatybė suprantama kaip procesas. Sugretinus programinius tekstus, kuriuose formuluotos įvairios tapatybės apibrėžtys, šis modelis leidžia analizuoti naratyvus, sudarančius vientisą tautinių atgimimo-išsivadavimo judėjimų biografiją. Jis leidžia suprasti, kas ir kaip identifikavimo procese suteikė kultūrinei tapatybei vieną ar kitą reikšmę ir kokios nuostatos sudaro įvairias, istoriškai unikalias jungtis.

Įvardijant pradines schemas, galima nustatyti anksčiau stresą kėlusias situacijas ir atskleisti kultūrinės tapatybės pažeidžiamumą. Tai reikalinga ne dėl praėjusių įvykių kronikos plėtojimo, bet tam, kad atlikę refleksyvią savistabą išsilaisvintume iš praeities ir pažymėtume sau vykstantį augimą. Supratimas, kaip inteligentų pasirinkimus lėmė vaikystėje suformuoti elgesio modeliai ir mąstymo schemas, atskleidžia, kokią įtaką kultūrinei tapatybei daro vidiniai veiksniai ir kaip susikuria savojo Aš ir Kitų identitetų vaizdiniai. Į tokį klausimą neįmanoma atsakyti tiriant vieno kurio laikotarpio naratyvus periodikoje ar vieno naratyvo kūrėjo saviraišką ir kultūrinę tapatybę traktuojant kaip pastovų, vieną kartą visiems laikams sukurtą fenomeną.

13. Kaip rodo darbe atlikto programinių tekstų turinio ir naratyvų subjektų idėjų analizės rezultatai, pradiniam naratyvo kūrimo etape struktūros (pvz., šalies kolonizatorės pedagogikos sistema) konstruoja veikėjus (inteligentus), keičia jų elgesį ir daro įtaką savybėms. Šios sąveikos supratimas gali sustiprinti gebėjimą į save žvelgti kritiškai, iš šalies ir paskatinti refleksyvią savistabą periodikoje. Revizuojant idėjinių lyderių anksčiau sukurtas socialinės tikrovės suvokimo ir interpretavimo schemas, leistume sau išeiti iš praeities ir nusistovėjusių šablonų. Šis modelis turi pridėtinę vertę komunikacijos tyrimų požiūriu. Jis leidžia refleksyviai analizuoti spaudos vaidmenį kaip kintamąjį, peržiūrėti socialinės tikrovės konstravimo spaudoje pradines schemas ir išsiaiškinti prielaidas demokratijai kolektyviniame žinojime, kultūrinių kontekstų nelaikant duotais.

14. Vykstant kultūrinei transformacijai, pokyčiai socialinėje, ekonominėje, politinėje sistemoje veikia socialinę struktūrą, tačiau tai nereiškia, kad radikalus institucinis pasikeitimas, sukūręs ypatingas žmonių motyvacines nuostatas, sukurs visiškai naują mentalitetą. Ekonominės sistemos tipas, kultūrų skirtumai ir psichosocialiniai ypatumai lemia, kaip bus panaudotas nacionalinės pedagogikos ir švietimo sistemos sukurtas naujas žmogiškasis kapitalas. Todėl yra svarbios pradinės sąlygos, kuriomis prasidėjo kultūrinės tapatybės transformacija. Taip pat svarbu ir kokia yra politinės klasės prigimtis. Lietuvių kultūrinę tapatybę XIX a. pabaigoje konstravo inteligentai, kurių savimonę sudarė valstiečių (tapusių miestelėnais) savimonė, visuomenės modernizaciją supratę kaip revoliucinį perversmą, vykdomą spaudos priemonėmis. Spaudos laisvė vertinta kaip politinės laisvės realizacija, žmonėms diegiant idealistinius brolybės, lygybės ir teisingumo principus. Kova už laisvę traktuota kaip ankstesnių valdžios formų ir prievartos pašalinimas, ignoruojant istorinių procesų ir žmogiškosios prigimties dualumą. Pirmųjų lietuvių inteligentų (kuriems teisę į mokslą suteikė šalies kolonizatorės švietimo sistema ir Rusijos aukštosios kultūros rezultatai) dalyvavimas politinėje veikloje pagrindžia darbe keltą hipotezę, kad visuomenės modernizatorių ir reformatorių socialinė kilmė darė įtaką kultūrų hibridizacijai ir spaudos, kaip lyderių idėjų propagandos priemonės, sampratai. Tai lėmė naratyvo, apibrėžiančio kultūrinę tapatybę, dvilypumą ir visuomenės reformų, nesusietų su tam tikra politine, ekonomine programa, specifiškumą. Inteligentai, prisiėmę politinės klasės funkcijas, spaudą traktavo kaip priemonę, kuri daro įtaką reformos spartai, per mažai dėmesio skirdami istorinių pamokų analizei ir naujų normų kūrimui. Idealistiniai laisvės apibrėžimai, formuluoti paternalistinėje sistemoje, autoritarinis charakteris ir kolonizavimo patirtis gali daryti įtaką supratimui, kad taisyklės ar stiprūs normatyvai, bet ne vieša diskusija, sukuria ir palaiko bendruomenės gyvenimą.

Publications during the period of writting of the thesis:

Disertacijos rengimo metu paskelbtos publikacijos:

- RIMAVIČIENĖ, Jolita. Spaudos vaidmuo kuriant pilietinę visuomenę. Informacijos mokslai. 2009. Nr. 51. p. 70–82. ISSN 1392-0561.
- RIMAVIČIENĖ, Jolita. Lietuvių inteligentų socialinis vaidmuo formuojant tautinės tapatybės modelius kultūrinėje spaudoje. Informacijos mokslai. 2011. Nr. 57. p. 88–114. ISSN 1392-0561.
- RIMAVIČIENĖ, Jolita. Miestas, bendruomenė ir spaudos uždaviniai. 2009. Konferencijos straipsnių rinkinys CD „Kauno senamiesčio netradicinės erdvės miestui ir jo svečiams“. ISBN 978-995533-536-8.

Research carried out during the writing of thesis was presented in the following reports delivered at conferences:

Disertacijos rengimo metu atlikti tyrimai buvo pristatyti skaitant pranešimus mokslinėse konferencijose:

- Mokslinė konferencija „Sociali ir asociali žurnalistikos dimensija šiuolaikinėje masinėje komunikacijoje“, VU Komunikacijos fakultetas, Žurnalistikos institutas. 2007 m. gruodžio 5 d. skaitytas pranešimas „Žiniasklaida – pokyčių visuomenėje atspindys ar interpretacija?“
- Mokslinė konferencija „Kauno senamiesčio netradicinės erdvės miestui“, VU Kauno humanitarinis fakultetas. 2009 m. lapkričio 27 d. skaitytas pranešimas „Senamiesčio komunikacinė erdvė ir įvaizdžio formavimas“.

Informacija apie autorę

Jolita Rimavičienė 1989 m. Vilniaus universitete įgijo žurnalisto kvalifikaciją. 2002–2007 m. dirbo ryšių su visuomene srityje, turi įvaizdžio ir socialinių projektų organizavimo ir vykdymo patirties. 2007 m. įstojo į Vilniaus universiteto humanitarinių mokslų srities komunikacijos ir informacijos mokslo krypties doktorantūrą. 2007–2011 m. dėstė VU Kauno humanitariniame fakultete. Dėstyti kursai: žurnalinė žurnalistika (VU Žurnalistikos institute, parengtas žurnalinis projektas/žurnalas „Žiniamalė“);

komunikacijos ir žiniasklaidos teorija (VU Khf, parengtas komunikacinis auditas/studija „Kauno m. senamiesčio komunikacinė erdvė ir įvaizdžio formavimas“).

Moksliniai interesai: spaudos vaidmuo, idėjų ir sąmoningumo istorija, liberalioji išeivijos spauda, žiniasklaidos ir visuomenės transformacija, inteligentų socialinis vaidmuo, kultūrinė tapatybė.

Information about the author

Jolita Rimavičienė graduated Vilnius University at 1989 with the degree of Master and the journalist qualification. She has been working in the field of journalism and public relations since 2007 and has experience in the organization and administration of social and representation projects. In 2007, she enrolled in the doctoral studies in the area of the Humanities, the strand of communication and information science, at Vilnius university. In 2007–2011 she was a teacher at Kaunas faculty of Humanities of Vilnius University. Courses delivered: Journal journalism, Theory of Mass Communication.

Research interests: Media role, history of ideas and consciousness, liberal emigration press, mass media and society transformations, a social role of intelligents, cultural identity.